

Ty-kuckó

Mondogassuk előbb lassan, jól artikulálva, majd egyre gyorsulva:

- etye-ata-ityi-otyo-ütyü-etye-ata-ityi-otyo-ütyü...
- tatyi-tetyi-toty-tutyi-tatyi-tetyi-toty-tutyi...
- tittyi-tuttyu-tettye-tütyü-tittyi-tuttyu-tettye-tütyü...

Ejtsük tisztán a következő szósorokat, majd mondjunk egy-egy szósort gyorsabban, nyelvgyötrőként ismételve:

- kottyan, pottyan, rottyan, tottyan
- ityeg, fityeg, lotyog, potyog
- pittyy, petty, potty, pöttyy

Ejtsük tisztán a következő szópárokat, ikerszavakat, majd mondjuk az egész szósort gyorsabban, nyelvgyötrőként:

- tutyimutyi
- kityi-koty
- letye-petye
- pityi-poty

Felelgetők

Melyik mit csinál? Ki mit tesz? A nyitott mondatokra feleljenek a gyerekek ty hangú szavakkal!

A pedagógus mondhatja a mondat első részét, amit a gyerekek folytatnak (aki tudja).

A dió potyog.

A liba totyog.

A leves rotyog.

Nagymama motyog.

Sárika kotyog.

Folytassuk a játékot a hangutánzó mondókák felelgető ismétlésével! A gyerekek párban egymásnak felelve mondják a mondókákat a narrátor és a madár szerepében:

– Tyúkom mondja:
– Koty-koty-koty,
gazdasszonykám, gondoskodj.

– Fűrj mond-ja:
– Pitypalatty, pitypalatty,
szép tavasz, nyár itt ne hagyj!

Alkossunk csak a hangutánzókkal felelgető kórust. Két szólamra osztjuk az osztályt, a tyúkok és a fűrjek szólamára. Előbb egymásnak válaszol a két szólam, majd egyszerre szólal meg mind a kettő, aminek a sor- és ritmusazonosság (egy kis módosítással) kedvez:

Koty-koty-koty, koty-koty-koty,	□ □	ti-ti-tá ti-ti-tá
gazdasszonykám, gondoskodj.	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá

Pitypalatty, pitypalatty,	□ □	ti-ti-tá ti-ti-tá
szép tavasz, nyár itt ne hagyj.	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá

PITYPANGOK

Pitypangmese

Eszközигény: Számítógép, digitális tábla

Nézzük meg a nyitó oldalpár (118–119. o.) képét! Mi lehet az a sárga virág? (pitypang)

Láttatok már pitypangmezőt? Tényleg olyan, mintha tele lenne pötyözve a fű.

Nézzünk meg hang nélkül egy animációt (a *Pitypang* című tankockán), ami a pitypangokról szól! Meséjék el a gyerekek, mit láttak: Majd meséljenek a képeket követve, „alámesélve” („szinkronizálva”) a némafilmet.

Kattints ide!

Pitypangdal

Eszközigény: Számítógép, kivetítő, hangszóró

A pitypangok történetét egy dal meséli el, Gryllus Vilmos *Pitypang* című dala. Hallgassuk és nézzük meg a teljes animációt!

Kattints ide!

Az ABC-kuckóban a dal első szakaszát találjuk meg. Olvassuk el, majd a pedagógus felolvasására a sorokat kísérik a gyerekek mozgással a következő módon:

*Zöld mezőben sárga pötty, – szétfutnak, leguggolnak, mindenki sárga pötty lesz
pitypang nőtt a fű között. – a pöttyek növekednek, felegyenesednek, kibújnak a fű közül
Kék mezőben sárga láng, – a pitypangok lángok lesznek, magasra nyújtják a kezüket
égből süt a Nap reánk. – a lángok kézfogással körbe állnak, kezeket magasba tartva.*

Pitypangkoszorú

Eszközigény: Számítógép, kivetítő, pitypangok

Pitypangot szinte mindenütt találunk, ahol fű zöldell. Sétáljunk ki egy pitypangos rétre, ahol leülhetünk koszorút fonni! Készítését lépésről lépésre, képekkel mutatja be az Édenkert.hu weboldala, érdemes kipróbálni. *Pitypangkoszorú készítése:*

Kattints ide!

A sárga koszorú a napot idézi meg. Kár, hogy hamar elhervad. (A feladatot lásd még a P-kuckó végén.)

FÜRJEK

Fürj-fürkésző

Eszközigény: Számítógép, kivetítő, hangszóró

Láttatok-e már fürjet? Hallottátok-e a hangját?

A *Fürj-felvételek* című tankockán két videót találunk. Az egyikben látjuk a fürjkakas képét, miközben halljuk a hangját. Figyeljük meg, valóban azt mondja-e, amit a mondóka: Pity-pa-latty, pity-pa-latty!

Kattints ide!

A hangfelvételen jól hallatszik a fürjkakas ismételt pitypalatty-kiáltása. Mellette krárogó „krak-krak” hangot is hallunk, amit a felröppenésekor hallat.

A másik felvételen a fürjkakas mozgását, hangadását is megfigyelhetjük. A fürj rejtőzködő madár, a fű között rejtve mozog, nehéz észrevenni. Fészket is fű közé rakja.

Utánozzuk a fürj hangját természetes hangadással (nem a pitypalatty szóval)! Kinek sikerül a legjobban? Válasszunk ki néhány szép hangú fürjet, akik menjenek ki az udvarra, és bújjanak el a többiek elől! Rövidesen menjünk utánuk, és jelezzük, hogy kezdjük a keresést! A fürjek hallassák a hangjukat, de ne bújjanak elől! A többi gyerek a hangok alapján keresse meg a fürjeket!

Szegény ember szerencséje

Olvassuk fel Kiss Benedek *Szegény ember szerencséje* című versének közölt részletét! A pitypalattyot már ismerjük. Kérdezzük meg a gyerekektől: Tudjátok-e, mi vagy ki a fityfiritty és a kutykurutty? – Hallgassuk meg a válaszaikat, majd pontosítsunk:

- fityfiritty = apró, élénk, csacsogó gyerek; vagy kis termetű, de feltűnni akaró, jelentéktelen ember
- kutykurutty = béka

Olvassuk fel újra a versrészlet úgy, mintha egy mese kezdődne: „Fogtam három pitypalattyot, találtam két fityfirittyet, kaptam egy szép kutykuruttyot.”

Folytassuk közösen a mesét: mi lett a szegény ember szerencséje?

A költő elég pesszimista és humoros befejezést szánt a történetnek. Ha az osztály érett és fogékony a humorra, felolvashatjuk:

Pitty – elszálltak
a palattyok,
fitty! – elvesztek
a firittyek,
kutty! – megdőglött
a kurutty is.

Fürjek a pusztában

Eszközigény: Számítógép, kivetítő

A fürj a fácánhoz hasonló, de annál kisebb, ízletes húsú tyúkféle madár. Nagy csapatokban vonul a hideg elől Európa északibb feléből (házánkból is) Dél-Európába, Észak-Afrikába. A délre érkező fáradt fürjeket könnyen meg lehet fogni hálóval, ma is nagy tömegben pusztítják őket. Meséljünk a gyerekeknek a bibliai fürjekről a 2Mózes 16 története alapján:

Amikor Mózes vezetésével a zsidó nép kivonult Egyiptomból, hosszú utat tett meg a pusztában, és igencsak megéheztek. Zúgolódni, morgolódni kezdtek az emberek, hogy mégiscsak jobb volt Egyiptomban, ahol legalább volt mit enni. Valójában Isten vezette a népet, és Ő is gondoskodott róluk. Egyszer csak fürjek szálltak le, és ellepték a tábort. Csak össze kellett őket fogdosni. A fürjek mellé mannákat is kaptak, ez volt a pusztában a kenyérük. A mannából kásaszerű ételt tudtak főzni maguknak. Fürjhús és mannakása – ez volt a pusztai étük.

Érdeemes megnézni Mark James Pearson ornitológus blogján néhány fényképet, ami sivatagi környezetben (Élat környékén) készült a rejtőzködő fürjről.

Kattints ide!

TYÚKOK ÉS TÁRSAIK

Tyúkfürkésző

Eszközigény: Számítógép, digitális tábla

Nézzük meg újra a nyitó oldalpárt (118–119. o.): Kik vonulnak a képen? (tyúkanyó és csibéi) Hányan vannak? Mit gondoltok, ráfért-e tyúkanyó minden csibéje a képre? – Hallgassuk meg a gyerekek véleményét!

Majd olvassuk fel Gyárfás Endre *Tyúkanyó* című versének közölt részletét. A gyerekek figyeljék meg, hány csibéje van a tyúkanyónak!

Mivé nőnek a csibék? Mi lesz belőlük? – Olvassák el a gyerekek is a verset, és keressék benne a választ!

csibe → jérce → tyúk

A jérce fiatal tyúk: még nem tojt, és nem volt kotló.

Hiányzik-e valaki a versrészletből? – Hallgassuk meg a gyerekek véleményét, majd olvassuk fel nekik a folytatást is! (A teljes vers megtalálható a *Sziromszárnyak* című tavaszi szöveggyűjtemény háziállatokról szóló részében.)

– Hát ez itt, a kilencedik,
aki máris pipiskedik?
– Ez a kedves, takaros?
Kakas lesz majd, tarajos.
Kukorékol...
Akkorát,
hogyan felébred a világ.

Párosítsuk a házi tyúk családjának neveit a képeikkel a *Tyúkcsalád* című tankockán!

Kattints ide!

Tyúkok, kacsák libasorban

Soronként álljanak a gyerekek egymás mögé libasorba! Minden sort nevezzünk el a baromfiudvar egy-egy madaráról: tyúk, kacska, liba, pulyka, gyöngytyúk, hattyú!

Egyikük „kakukktojás” (nem illik a többi közé). Melyik az?

Majd felelgetve (pedagógus–gyerekek) mondjuk Nyulász Péter *Hat tyúkok* című versének első négy sorát, miközben helyben járunk menetelő ritmusban (negyed értékenként lépve egyet):

Öt kacska, hat tyúk,	□ □ □ □ □ □	tá-ti-ti tá-tá
pulykák meg a hattyúk	□ □ □ □ □ □	ti-ti-ti-ti tá-tá
egymás után libasorba	□ □ □ □ □ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti
inni mennek le a tóra.	□ □ □ □ □ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti

Néhány ismétlés után, ha már jól megy a menet, meneteljünk le a tóra! A libasorba állt szárnyasok lassan lépegessenek előre a mondóka első négy sorával! Majd a „Hopp!”-ra álljanak meg a tónál (jelöljük ki egy üres területet, amit vegyenek körbe), és lehajolva igyanak a vízből!

A pedagógus folytassa a mondókát, a szárnyasok pedig mozduljanak „tudásuk” szerint: vagy a vízbe úszkálni, vagy szétrebbenve a tó körül!

Úszik aztán, aki tud, □□ □ | ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
aki nem, az messze fut. □□ □ | ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
Huss!

A játék folytatása elsőre meglepetésszerű: mindenkinek el kell döntenie hirtelen, hogy a szárnyas, aminek sorában állt, tud-e úszni vagy sem.

A játék után beszéljük meg, kik mehettek be a tóba, és kik nem:

- úszni tudók: kacska, liba, hattyú
- úszni nem tudók: tyúk, pulyka, gyöngytyúk.

Ha tisztázódott a játék minden részlete, ismételjük meg, most már folyamatos szövegmondással és mozgással

MOZDULAT- ÉS HANGUTÁNZÓK

Kocsi, kerék, liba

Melyik mit csinál? A nyitott mondatokra kérjük a gyerekektől olyan szavakat, amelyek hangot, mozdulatot utánoznak! Több megoldás is szóba jöhet. Pl.:

A csacsi iázik, ordít, ballag, kocog...
A kocsi zörög, zötyög, döcög...
A kerék gurul, nyikorog, kotyog...
A liba gágog, sziszeg, totyog...

Figyeljék meg a gyerekek, hogy **Kányádi Sándor** *Gágogó* című versében mit csinál a csacsi, a kocsi, a kerék és a liba! A pedagógus olvassa fel a verset, majd emlékezetből gyűjtsük össze, hogy mit csináltak a felsorolt szereplők! Milyen szavakat használt a költő?

Olvassuk együtt a verset ritmizálva, a csacsi, a kocsi, a kerék mozgását, a liba, a kerék hangját utánozva! Negyed értékenként döccenjünk a testünkkel le-fel, egyenletes ritmusban:

Baktat, kocog a csacsi,	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
diceg-döcög a kocsi.	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
Árok martján a liba	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
azt gágogja: taliga,	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
kicsi kocsi, taliga,	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
a csacsi nem paripa!	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá

De csak kocog a csacsi,	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
diceg-döcög a kocsi,	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
csak a kerék mondja, hogy	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
kityi-koty, kityi-koty,	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
ha liba vagy, csak totyogj!	□□ □	ti-ti-ti-ti ti-ti-tá

Kocsi-liba kórus

A fenti ritmuskép is mutatja, milyen monoton ritmusban telik a kocsiút, mialatt a kocsikerék mindvégig kotyog. Játsszunk most ezzel egy kicsit! Legyen a kocsinak négy kereke: válasszunk négy önként jelentkezőt, akik a kocsiút – a versmondás – alatt mindig csak ugyanazt mondják, ők lesznek a kerékszólám! A többiek választhatnak, hogy a kocsiszólamba vagy a libaszólamba kerüljenek. Miután megvan a három szólám, az alábbi szólambeosztással olvassuk fel a verset:

//: Kityi-koty, kityi-koty :// – kerékszólám (végig)

Baktat, kocog a csacsi,	– kocsiszólám
diceg-döcög a kocsi.	– kocsiszólám

Árok martján a liba – libaszólam
azt gágogja: taliga, – libaszólam
kicsi kocsi, taliga, – libaszólam
a csacsi nem paripa! – libaszólam

De csak kocog a csacsi, – kocsiszólam
diceg-döcög a kocsi, – kocsiszólam
csak a kerék mondja, hogy – kocsiszólam
kityi-koty, kityi-koty, – kerékszólam
ha liba vagy, csak totyogj! – libaszólam

Mit beszél a tengelice?

Eszközигény: Számítógép, digitális tábla

Hallgassuk meg a tengelice hangját, figyeljük meg a madárka mozgását a *Mit beszél a tengelice?* című tankocka videóján!

Kattints ide!

Mit beszél a tengelice? – Próbálják meg a gyerekek utánozni a madárhangot! Először természetes hangokkal próbálkozzanak! Majd keressünk hangutánzó hangkapcsolatokat, szavakat, amelyek visszaadják a madárhangot!

Milyen hangutánzót talált a költő? Olvassuk fel Nemes Nagy Ágnes *Mit beszél a tengelice?* című versét! Emeljük ki a madárhangot utánzó sorokat! Vajon mit jelenthet ez a beszéd?

A gyerekek alkossanak 3 fős kis csoportokat, és készüljenek a vers párbeszéd felolvasására a következő szereposztással:

1. szakasz: mesélő
2. szakasz: kérdező
3. szakasz: tengelice

Hallgassunk meg néhány felolvasást a vállalkozó csoportok részéről!

Aztán nézzünk meg két videót az előbbi tankockán, amin Szalóki Ági és a Szélkiáltó együttes éneklie Nemes Nagy Ágnes versét! Melyik dalfeldolgozás tetszik a gyerekeknek jobban?

Kattints ide!

A békaporonty kalandjai

Vágjunk a közepébe, kezdjük olvasni Miklya Luzsányi Mónika *Kutykurutty, a békaporonty* című meséjét, anya kérdéséig: „Mi a baj, Sárrikám? – futott oda anya is.”

Kérdezzük meg a gyerekektől: Mit gondoltok, mi történhetett?

Hallgassuk meg a gyerekek válaszait, majd folytassuk a mesét egészen eddig a mondatig: „Alig nőttek ki a lábai, máris világot akart látni.”

Kérdezzük meg a gyerekektől, ők hogyan folytatnák a mesét! Elindult-e világot látni a békaporonty? És ha igen, mi történhetett vele?

A közös ötletelés, mesefolytatás után olvassuk el, mi történt Kutykuruttyal! Hogy került a játszótérre? Mit jelent neki a játszótér?

Majd beszéljünk: Hol volt Kutykurutty otthona? Miért került tőle messze? Hogy alakulhatott volna a mese, ha megfogadja ponty apó tanácsát?

Asztali bábjáték

Eszközigény: Műszaki rajzlapok, rajzlapok, ceruzák, ollók, gyurmák

Alkossanak a gyerekek kis csoportokat, és készítsék el Kutykurutty és családja, rokonsága bábfiguráit síkbábként! A békalakokat rajzolják a gyerekek műszaki rajzlapra, majd vágják ki, színezzék mindkét oldalát, és állítsák bele a figurákat egy-egy kis gyurmatalpba! A tavat, a tóból kikukucsáló ponty apó alakját is készítsék el! Ha a mese megkívánja, további állatszereplőket is bevonhatnak, főleg a Ty-kuckóban szereplő madarak, baromfik közül. A figurákat asztali bábként lehet használni, ide-oda rakosgatva mesélés közben.

Miután elkészültek a figurák, találják ki a csoportok együtt a mese folytatását, ami a ponty apóval való beszélgetéssel kezdődhet! A párhuzamos munka és felkészülés után a vállalkozó csoportok előadhatják a többieknek a meseváltozatukat.